

PRZEGLĄD UCHWAŁ IZBY KARNEJ SĄDU NAJWYŻSZEGO W ZAKRESIE PRAWA KARNEGO PROCESOWEGO ZA 2021 ROK

RYSZARD A. STEFAŃSKI*

DOI: 10.26399/iusnovum.v16.4.2022.39/r.a.stefanski

KODEKS POSTĘPOWANIA KARNEGO

1. NIEOBECNOŚĆ PROKURATORA NA ROZPRAWIE GŁÓWNEJ A SKAZANIE NA NIEJ BEZ PRZEPROWADZENIA POSTĘPOWANIA DOWODOWEGO (ART. 387 § 2 K.P.K.)

Uwzględnienie wniosku oskarżonego o wydanie wyroku skazującego bez przeprowadzenia postępowania dowodowego – zgodnie z art. 387 § 2 k.p.k. – jest możliwe m.in. jedynie wtedy, gdy nie sprzeciwia się temu prokurator. Na tle tego uregulowania zostało przedstawione Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne: „Czy przepis art. 387 § 2 k.p.k. umożliwia uwzględnienie wniosku oskarżonego o wydanie wyroku skazującego w trybie art. 387 § 1 k.p.k. tylko w przypadku braku sprzeciwu prokuratora nieuczestniczącego w rozprawie w trybie art. 46 § 2 k.p.k., którego należy wcześniej zawiadomić o złożonym przez oskarżonego wniosku o wydanie wyroku skazującego w tym trybie, czy też nie jest konieczne zawiadamianie o takim fakcie prokuratora?”.

Kwestia ta nie budzi wątpliwości w literaturze, w której zdecydowanie przyjmuje się, że nieobecność na rozprawie należycie powiadomionego o jej terminie prokuratora należy uznawać za brak sprzeciwu co do uwzględnienia wniosku oskarżonego o skazanie na rozprawie bez przeprowadzenia postępowania dowodowego¹.

* prof. dr hab., Kierownik Katedry Prawa Karnego Wydziału Prawa i Administracji Uczelni Łazarskiego w Warszawie, e-mail: ryszard.stefanski@lazarski.pl, ORCID: 0000-0003-0995-9499

¹ C. Kulesza, w: K. Dudka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2020, s. 848; R. Ponikowski, J. Zagrodnik, w: J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2020, s. 1060; D. Świecki, w: D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I,

Wyjątkiem jest niesłuszne twierdzenie, że oświadczenie o braku sprzeciwu powinno być wyrażone bezpośrednio na rozprawie i zostać sformułowane w sposób wyraźny². Sąd Najwyższy uznał także, że: „Nieobecność prokuratora na rozprawie głównej, prawidłowo zawiadomionego o jej terminie, oznacza, że w wypadku zgłoszenia przez oskarżonego wniosku, o jakim mowa w art. 387 § 1 k.p.k., nie sprzeciwia się on takiemu wnioskowi. Skuteczne złożenie sprzeciwu wobec wniosku oskarżonego wymaga obecności prokuratora na rozprawie głównej”³.

Wyraził jednak też odmienny pogląd, stwierdzając, że:

Przepis art. 387 § 2 k.p.k. wprost nie wskazuje na konieczność każdorazowego powiadomienia prokuratora, który nie miał obowiązku stawienia się na rozprawę i nie wziął w niej udziału w oparciu o regulację art. 46 § 2 zd. 1 k.p.k., o złożeniu przez oskarżonego wniosku o wydanie wyroku skazującego w trybie art. 387 § 1 k.p.k., nie można wszelako pomijać treści zd. 2 art. 46 § 2 k.p.k., zgodnie z którym przewodniczący lub sąd mogą taką obecność uznać za obowiązkową. Tak będzie w szczególności wówczas, gdy – jak w tej sprawie – oskarżony pod nieobecność prokuratora złoży wniosek w oparciu o przepis art. 387 § 1 k.p.k. lub też zapowie możliwość złożenia takiego wniosku na kolejnym terminie w sytuacji, gdy zachodzi konieczność zarządzenia przerwy w rozprawie albo jej odroczenia. Nie można, czyniąc rozważania w tym zakresie, abstrahować od jednoznacznej treści art. 387 § 2 in fine k.p.k. Zgodnie z tym przepisem sąd może uwzględnić wniosek o wydanie wyroku skazującego, gdy „...nie sprzeciwia się temu prokurator, a także pokrzywdzony należycie powiadomiony o terminie rozprawy oraz pouczeniu o możliwości zgłoszenia przez oskarżonego takiego wniosku”. Oczywiście jest więc, że o braku sprzeciwu, w wypadku niestawiennictwa na rozprawę, można mówić – przy zachowaniu wskazanych wyżej warunków – wyłącznie w odniesieniu do pokrzywdzonego, a nie do prokuratora. Ma to niewątpliwie znaczenie dla poprawności wyrokowania z zachowaniem trybu konsensualnego. Konsensus zawierany jest bowiem nie pomiędzy sądem a oskarżonym, lecz pomiędzy stronami postępowania, a więc z jednej strony oskarżycielem i pokrzywdzonym, a z drugiej oskarżonym, zaś do kompetencji sądu należy jedynie uwzględnienie lub nie takiego porozumienia, jeżeli zostaną spełnione pozostałe przesłanki dotyczące tego rodzaju wniosku oskarżonego⁴.

Nieobecność prokuratora na rozprawie, w sytuacji prawidłowego powiadomienia o jej terminie, choć mieszcząca się z granicami prawa i nie wykluczająca możliwości wyrokowania w trybie art. 387 § 2 k.p.k., to jednak bezpośrednio rzutująca na sytuację procesową oskarżonego. Oskarżony, który wystąpił z tego typu wnioskiem miał prawo oczekiwać – przy braku sprzeciwu stron – zaaprobowania przez sąd rodzaju i wymiaru kary oraz środka karnego, jaki sam przedstawił. Tym niemniej, rozstrzygający sąd, dostrzegając możliwość zakończenia zwięzłego porozumieniem postępowania winien zarządzić przerwę w rozprawie celem zawiadomienia prokuratora o propozycji oskarżonego⁵.

Rozstrzygając ten problem, Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 16 czerwca 2021 r., I KZP 16/20 (LEX nr 3191840), zasadnie przyjął, że: **Nieuczestniczenie przez prokuratora w rozprawie, w której jego udział nie jest obowiązkowy**

Warszawa 2020, s. 1586; R.A. Stefański, w: R.A. Stefański, S. Zabłocki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 297–424*, t. III, Warszawa 2021, s. 874–875.

² A. Ważny, w: A. Sakowicz (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2020, s. 1020.

³ Wyrok SN z dnia 21 sierpnia 2019 r., IV KS 19/19, OSNKW 2019, nr 9, poz. 57.

⁴ Wyrok SN z dnia 4 czerwca 2019 r., IV KK 166/18, LEX nr 2727508.

⁵ Wyrok SN z dnia 3 września 2015 r., V KK 240/15, LEX nr 1783192; wyrok SN z dnia 8 października 2009 r., V KK 29/09, LEX nr 529673.

(art. 46 § 2 zd. pierwsze k.p.k.) i o której terminie został należycie powiadomiony (art. 135 k.p.k.), należy poczytywać za brak wyrażenia sprzeciwu przez oskarżyciela publicznego wobec ewentualnego wniosku oskarżonego o skazanie bez przeprowadzenia postępowania dowodowego zgłoszonego na rozprawie prowadzonej pod nieobecność oskarżyciela publicznego (art. 387 § 1 zd. pierwsze k.p.k.). Kodeks postępowania karnego nie przewiduje przy tym obowiązku zawiadomienia nieobecnego na rozprawie prokuratora celem umożliwienia mu ustosunkowania się do złożonego przez oskarżonego w trybie art. 387 § 1 zd. pierwsze k.p.k. wniosku w układzie, w którym rezygnuje on z realizowania przysługującego mu uprawnienia do czynnego uczestniczenia w rozprawie i określonego sposobu popierania aktu oskarżenia oraz z wykonywania tych uprawnień procesowych, które pozwalają mu na współdecydowanie o dalszym biegu postępowania w preferowany przezeń sposób. Pogląd ten został zaaprobowany w literaturze⁶. Uzasadniając go, Sąd Najwyższy trafnie zauważył, że w sprawach o przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego, w których postępowanie przygotowawcze zakończyło się w formie dochodzenia, stawiennictwo prokuratora na rozprawie jest jego uprawnieniem (art. 46 § 2 k.p.k.), co wynika *explicite* z art. 46 § 2 *in fine* k.p.k. Jego niestawiennictwo zatem na rozprawę pod warunkiem, że był należycie poinformowany o jej terminie, oznacza dorozumianą zgodę na brak wpływu prokuratora na tok rozprawy i realizowania przezeń przysługujących mu uprawnień procesowych. Chodzi nie tylko o możliwość udziału w czynnościach dowodowych prowadzonych w trakcie rozprawy, zgłaszania wniosków dowodowych, przedstawienia głosu finalnego oceniającego przeprowadzone dowody oraz postulowania określonego rozstrzygnięcia co do szeroko pojętej odpowiedzialności karnej oskarżonego, ale także o rezygnację z wpływu na skrócone zakończenie postępowania jurysdykcyjnego w trybie art. 387 k.p.k.

Do omawianego postanowienia Sądu Najwyższego nasuwa się uwaga krytyczna, dotycząca posługiwania się niewłaściwą terminologią. Piszemy w nim, że: „Prokuratura Rejonowa w K. złożyła wniosek o sporządzenie w całości uzasadnienia wydanego wyroku” oraz „Apelację od powyższego wyroku (...) złożyła Prokuratura Rejonowa w K., zaskarżając go w całości”. Czynności tych nie mogła podjąć prokuratura, która nie jest organem procesowym. Prokuratura jako jednostka organizacyjna jest urzędem, który stanowi zaplecze organizacyjno-techniczne dla zadań realizowanych przez prokuratorów, a organem procesowym jest prokurator, co wynika zarówno z przepisów Kodeksu postępowania karnego, jak i Prawa o prokuraturze⁷.

⁶ K. Boratyńska, P. Czarnecki, w: A. Sakowicz (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2020, s. 217; S. Szolucha, w: J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2020, s. 177; R.A. Stefański, w: R.A. Stefański, S. Zabłocki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 1–166*, t. I, Warszawa 2017, s. 660; K. Eichstaedt, w: D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, t. I, LEX/el. 2022, teza 4 do art. 46; J. Kasiński, w: D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Orzecznictwo*, Warszawa 2022, s. 173; A. Gerecka-Żołyńska, w: P. Wiliński (red.), *Polski proces karny*, Warszawa 2020, s. 555.

⁷ R.A. Stefański, w: Z. Kwiatkowski (red.), *System Prawa Karnego Procesowego. Sądy i inne organy postępowania karnego*, t. V, Warszawa 2015, s. 831–834; idem, *Metodyka pracy prokuratora w sprawach karnych*, Warszawa 2017, s. 46–47.

2. ZAŻALENIE NA POSTANOWIENIE SĄDU ODWOŁAWCZEGO O UCHYLENIU ŚRODKA ZAPOBIEGAWCZEGO (ART. 426 § 2 K.P.K.)

Zasadą jest, że od orzeczeń sądu odwoławczego oraz od orzeczeń wydanych przez Sąd Najwyższy nie przysługuje środek odwoławczy, a jest on dopuszczalny tylko wówczas, gdy taka możliwość przewiduje ustawa (art. 426 § 1 k.p.k.). Wyjątek taki jest zawarty w art. 426 § 2 k.p.k., w myśl którego od postanowienia o zastosowaniu tymczasowego aresztowania wydanego na skutek zażalenia, a także od wydanego w toku postępowania odwoławczego postanowienia o przeprowadzeniu obserwacji, zastosowaniu środka zapobiegawczego, nałożeniu kary porządkowej, zawieszeniu postępowania oraz w przedmiocie kosztów procesu, o których po raz pierwszy orzekał sąd odwoławczy, przysługuje zażalenie do innego równorzędnego składu sądu odwoławczego. Nie budzi wątpliwości, że zażalenie przysługuje na postanowienie sądu odwoławczego o zastosowaniu środka zapobiegawczego w toku rozpoznania środka odwoławczego (apelacji, zażalenia) wniesionego od innej decyzji (wyroku, postanowienia) sądu pierwszej instancji⁸. Regulacja ta wywołała jednak wątpliwość, czy przepis art. 426 § 2 k.p.k. przewiduje właściwość sądu odwoławczego w ramach tzw. zażalenia poziomego do rozpoznania zażalenia na postanowienie o uchyleniu środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania, wydane w innym składzie sądu odwoławczego.

Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 31 marca 2021 r., I KZP 10/20 (OSNK 2021, nr 4, poz.17), trafnie wyjaśnił, że: **Na postanowienie sądu odwoławczego o uchyleniu środka zapobiegawczego, wydane z urzędu lub na wniosek w toku postępowania odwoławczego, zażalenie nie przysługuje (art. 426 § 2 k.p.k.)**. Taki też pogląd jest prezentowany w doktrynie⁹. Organ ten, uzasadniając ten pogląd, zwrócił uwagę, że w art. 426 § 2 k.p.k. dopuszcza się zażalenie, m.in. na postanowienie o zastosowaniu środka zapobiegawczego, a w literaturze i judykaturze nie budzi wątpliwości, że chodzi o zastosowanie w toku postępowania odwoławczego takiego środka po raz pierwszy i każdego kolejnego zastosowania środka zapobiegawczego oraz stosowanie takiego środka na dalszy okres, jeśli z uwagi na charakter środka należy określić czas jego trwania¹⁰. Zaskarżalne jest jedynie rozstrzygnięcie

⁸ R. Kmieciak, *Glosa do postanowienia SN z dnia 22 marca 2000 r.*, V KZ 23/00, OSP 2001, nr 2, poz. 29.

⁹ J. Grajewski, S. Steinborn, w: L.K. Paprzycki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 425–673*, t. II, Warszawa 2013, s. 45; J. Matras, w: K. Dudka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2020, s. 934.

¹⁰ A. Zachuta, *Zaskarżalność orzeczeń sądu odwoławczego*, „Prokuratura i Prawo” 2005, nr 2, s. 145; D. Świecki, w: D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, t. II, LEX/el. 2022, teza 9 do art. 426; K.T. Boratyńska, P. Czarnecki, w: A. Sakowicz (red.), *Kodeks...*, op. cit., s. 1114; J. Matras, w: K. Dudka (red.), *Kodeks...*, op. cit., s. 934; S. Zabłocki, w: R.A. Stefański, S. Zabłocki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 425–467*, t. IV, Warszawa 2021, s. 68–69; uchwała SN z dnia 23 kwietnia 1998 r., I KZP 2/98, OSNKW 1998, nr 5–6, poz. 24; uchwała SN z dnia 26 września 2002 r., I KZP 32/02, OSNKW 2002, nr 11–12, poz. 97 z uwagami aprobującymi R.A. Stefańskiego, *Przegląd uchwał Izby Karnej oraz Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2002 r.*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2002, nr 2, s. 128–132; postanowienie SN z dnia 15 lipca 1999 r., V KZ 40/99, OSNKW 1999, nr 9–10, poz. 59; postanowienie SN z dnia 21 lipca 1999 r., III KZ 102/99, LEX nr 63567; postanowienie SA w Krakowie z dnia 15 lutego 2001 r., II AKz 13/01, KZS 2001, nr 2, poz. 31.

o zastosowaniu środka zapobiegawczego, bowiem ustawodawca nie posłużył się sformułowaniem „w przedmiocie środka zapobiegawczego”, tak jak uczynił to w art. 252 § 1 k.p.k.¹¹ Dopuszczenie zaskarżalności tylko takich postanowień jest podyktowane ich istotnym wkroczeniem w sferę podstawowych wolności¹². Zażalenie jest dopuszczalne na postanowienie o zastosowaniu środka zapobiegawczego, wydane w toku postępowania odwoławczego, ale nie po rozpoznaniu środka odwoławczego (art. 426 § 1 k.p.k.)¹³. Nie przysługuje ono także na postanowienie sądu odwoławczego o zmianie orzeczenia sądu pierwszej instancji w przedmiocie tzw. warunkowego tymczasowego aresztowania (art. 257 § 2 k.p.k.), wydane na skutek zażalenia¹⁴.

Trafnie Sąd Najwyższy odrzucił jako podstawę złożenia zażalenia na postanowienie sądu odwoławczego art. 252 § 1 k.p.k., w myśl którego na postanowienie w przedmiocie środka zapobiegawczego przysługuje zażalenie na zasadach ogólnych, chyba że ustawa stanowi inaczej, mimo że postanowienie sądu odwoławczego o uchyleniu tymczasowego aresztowania mieści się w zakresie tego przepisu, lecz jest on wyłączony przez art. 426 § 2 k.p.k. na zasadzie *lex specialis*.

3. PRZESŁANKI ROZSTRZYGANIA PRZEZ SĄD NAJWYŻSZY ZAGADNIEŃ PRAWNYCH (ART. 441 § 1 K.P.K.)

Rozstrzygając zagadnienia prawne przedstawione przez sądy odwoławcze, Sąd Najwyższy dokonuje kontroli spełnienia ich przesłanek. Słusznie podkreśla, że: **Podstawowym zadaniem Sądu Najwyższego, do którego zwrócono się o rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego w trybie art. 441 § 1 k.p.k., jest zbadanie, czy zostały spełnione określone tym przepisem niezbędne przesłanki dokonania zasadniczej wykładni ustawy w drodze podjęcia uchwały (postanowienie SN z dnia 16 czerwca 2021 r., I KZP 13/20 (LEX nr 3190966).**

Trafnie zwraca także uwagę, iż:

- Należy zatem w tym miejscu jedynie przypomnieć, że – *in genere* – akcentuje się, iż występujący z tzw. pytaniem prawnym sąd odwoławczy powinien w uzasadnieniu wystąpienia wykazać, że w sprawie wyłonił się istotny problem interpretacyjny, odnoszący się do wadliwie zredagowanego, niejasnego czy odmiennie interpretowanego przepisu lub ich zespołu (zagadnienie prawne), uzasadnić, że przedstawione zagadnienie stanowi doniosły problem interpretacyjny, wymagający przeciwdziałania możliwym lub już powstałym rozbieżnościom w stosowaniu prawa (wymaga wykładni zasadniczej), wreszcie wyjaśnić, w jaki sposób to zagadnienie jest powiązane z konkretną sprawą

¹¹ S. Zabłocki, *O niektórych zmianach wprowadzonych przez nowy Kodeks postępowania karnego w zakresie postępowania odwoławczego*, „Przegląd Sądowy” 1997, nr 11–12, s. 5; idem, w: R.A. Stefański, S. Zabłocki (red.), *Kodeks...*, op. cit., t. IV, s. 75–76.

¹² R.A. Stefański, *Ograniczona zaskarżalność postanowień w przedmiocie środka zapobiegawczego*, „Prokuratura i Prawo” 2000, nr 10, s. 135; P. Pratkowiecki, *Zaskarżanie orzeczeń sądu odwoławczego w sprawach karnych*, „Przegląd Sądowy” 2003, nr 2, s. 60.

¹³ Postanowienie SA we Wrocławiu z dnia 1 sierpnia 2001 r., II AKz 367/01, KZS 2002, nr 10, poz. 102.

¹⁴ Postanowienie SA we Wrocławiu z dnia 1 czerwca 2011 r., II AKz 214/11, OSP 2012, nr 11, poz. 110 z glosą aprobowaną K. Dąbkiewiczą, OSP 2012, nr 11, poz. 110.

(wyłoniło się przy rozpoznawaniu środka odwoławczego) i jaki wpływ na jej rozstrzygnięcie będzie miało stanowisko Sądu Najwyższego. Podjęcie uchwały w omawianym trybie jest natomiast niedopuszczalne m.in. wtedy, gdy sąd odwoławczy w istocie nie ma wątpliwości co do znaczenia przepisu prawa, od którego zależy rozstrzygnięcie środka odwoławczego, a jego wystąpienie podyktowane jest potrzebą upewnienia się lub wręcz zasięgnięcia porady co do rozstrzygnięcia rozpoznawanego środka (...). Przekazanie zagadnienia prawnego jako stanowiące wyjątek od określonej w art. 8 § 1 k.p.k. zasady samodzielności jurysdykcyjnej sądu karnego musi być wszelako poprzedzone próbą usunięcia wątpliwości interpretacyjnych w drodze wykładni operatywnej (postanowienie SN z dnia 16 czerwca 2021 r., I KZP 13/20, LEX nr 3190966);

- do przesłanek tej instytucji należą: a) wyłonienie się zagadnienia prawnego przy rozpoznawaniu środka odwoławczego przez sąd, b) wystąpienie istotnego problemu interpretacyjnego, związanego z wykładnią przepisu, który w praktyce sądowej jest rozbieżnie interpretowany, albo też przepisu sformułowanego wadliwie lub niejasno (przesłanką pytania mogą też być istniejące w doktrynie kontrowersje dotyczące rozumienia danego przepisu), c) zaistnienie potrzeby „zasadniczej wykładni ustawy”, czyli sytuacji, w której ów przepis umożliwiłby rozbieżne interpretacje, co byłoby niekorzystne dla funkcjonowania prawa w praktyce, d) związek między ustaleniami faktycznymi, dokonany w danej sprawie, a treścią pytania prawnego, przy czym wyjaśnienie wątpliwości interpretacyjnych musi być niezbędne dla rozstrzygnięcia sprawy (...), w art. 441 § 1 k.p.k. nie została wymieniona rozbieżność w orzecznictwie jako przesłanka zastosowania tego unormowania, a potrzeba dokonania zasadniczej wykładni ustawy (rozbieżność w orzecznictwie sądowym jest przesłanką tzw. abstrakcyjnego pytania prawnego, por. art. 83 § 1 Ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym, Dz.U. z 2021 r., poz. 154). Rozbieżność w orzecznictwie może być oczywiście dowodem istnienia tej potrzeby, ale nie jedynym. Znaczenie dla spełnienia tej przesłanki mogą mieć również wypowiedzi przedstawicieli doktryny (uchwała SN z dnia 13 października 2021 r., I KZP 3/21, OSNK 2022, nr 1, poz. 3);
- sąd odwoławczy w pierwszej kolejności sam zobowiązany jest dokonać wykładni wchodzących w grę przepisów, a dopiero wtedy, gdy nie jest w stanie wyjaśnić wątpliwości interpretacyjnych, może zwrócić się do Sądu Najwyższego o dokonanie zasadniczej wykładni ustawy (postanowienie SN z dnia 31 marca 2021 r., I KZP 10/20, OSNK 2021, nr 4, poz. 17);
- w doktrynie procesu karnego i w bogatym orzecznictwie wypracowanym na gruncie art. 441 § 1 k.p.k. wskazuje się, że wystąpienie do Sądu Najwyższego z pytaniem prawnym uzależnione jest od łącznego spełnienia kilku warunków. Po pierwsze, w postępowaniu odwoławczym wyłoniło się „zagadnienie prawne”, czyli istotny problem interpretacyjny, a więc taki, który dotyczy przepisu rozbieżnie interpretowanego w praktyce sądowej lub przepisu o wadliwej redakcji albo niejasno sformułowanego, dającego możliwość różnych przeciwstawnych interpretacji. Po drugie, zagadnienie to wymaga „zasadniczej wykładni ustawy”, czyli przeciwdziałania rozbieżnościom interpretacyjnym, już zaistniałym w orzecznictwie bądź mogącym – z uwagi np. na istotne różnice

poglądów doktryny – w nim zaistnieć, które to rozbieżności są niekorzystne dla prawidłowego funkcjonowania prawa w praktyce. Po trzecie, pojawiło się ono „przy rozpoznawaniu środka odwoławczego”, a więc jest powiązane z konkretną sprawą, i to w taki sposób, że od rozstrzygnięcia tego zagadnienia prawnego zależy rozstrzygnięcie danej sprawy (...). Nie może budzić przy tym wątpliwości, że to sąd pytający powinien wykazać zaistnienie przesłanek wystąpienia w omawianym trybie z pytaniem prawnym do Sądu Najwyższego (postanowienie SN z dnia 31 marca 2021 r., I KZP 8/20, OSNK 2021, nr 4, poz. 16).

4. ODSZKODOWANIE ZA NIEWĄTPLIWIE NIESŁUSZNE TYMCZASOWE ARESZTOWANIE LUB ZATRZYMANIE (ART. 552 § 4 K.P.K.)

Od Skarbu Państwa – zgodnie z art. 552 § 4 k.p.k. – przysługuje odszkodowanie za poniesioną szkodę oraz zadośćuczynienie za doznaną krzywdę, wynikłe z niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania lub zatrzymania. W kontekście tego przepisu zostało przedstawione składowi siedmiu sędziów Sądu Najwyższego do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne: „Czy użyty w treści art. 552 § 4 k.p.k. zwrot «tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie» obejmuje swoim zakresem również stosowane przez obce państwo wobec osoby ściganej rzeczywiste pozbawienie wolności na wniosek ekstradycyjny uprawnionego polskiego organu, o którym mowa w art. 593 k.p.k., lub wskutek wydania przez polski sąd europejskiego nakazu aresztowania, o którym mowa w art. 607a k.p.k.?”.

Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 25 lutego 2021 r., I KZP 5/20 (OSNK 2021, nr 5, poz. 20), zasadnie uznał, że: **Użyty w treści art. 552 § 4 k.p.k. zwrot „tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie” obejmuje swoim zakresem również zastosowane przez obce państwo wobec osoby ściganej rzeczywiste pozbawienie wolności: 1) na skutek wydania przez polski sąd europejskiego nakazu aresztowania, o którym mowa w art. 607a k.p.k., 2) na wniosek ekstradycyjny uprawnionego polskiego organu, chyba że nastąpiło ono na podstawie decyzji organu Państwa wezwanego w ramach procedury ekstradycyjnej wyłącznie w wyniku naruszenia zobowiązań wynikających z: – umowy międzynarodowej, na podstawie której pierwotny wniosek został złożony, które to naruszenie nie było możliwe do przewidzenia w dacie składania wniosku lub w trakcie jego realizacji, albo – ustaleń poczynionych na szczeblu dyplomatycznym w przedmiocie konkretnego postępowania ekstradycyjnego, w przypadku braku umowy w tym zakresie.** Pogląd ten został zaaprobowany w piśmiennictwie¹⁵. W judykaturze prezentuje się także taki sam pogląd, twierdząc, że:

Przepis art. 552 § 4 k.p.k. stanowi podstawę prawną dochodzenia roszczeń z tytułu niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania stosowanego przez państwo obce w związku z wydaniem przez polski sąd europejskiego nakazu aresztowania, jeżeli w sprawie wystąpiły przesłanki uzasadniające odpowiedzialność odszkodowawczą Skarbu Państwa, tj. gdy bezprawne pozbawienie wolności osobistej wynika z niezgodnego z prawem działania polskiego sądu¹⁶;

¹⁵ T. Gardocka, D. Jagiełło, *Glosa do tego postanowienia*, „Państwo i Prawo” 2022, nr 7, s. 170–179.

¹⁶ Wyrok SA we Wrocławiu z dnia 8 listopada 2017 r., II AKa 310/17, LEX nr 2412871.

Obowiązek skompensowania krzywd wynikłych z niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania (w wyniku wykonania europejskiego nakazu aresztowania przez organ sądowy państwa członkowskiego Unii Europejskiej), obciąża Skarb Państwa, zaś dochodzenie związanych z tym roszczeń, możliwe jest w trybie przewidzianym w rozdziale 58 Kodeksu postępowania karnego¹⁷.

Sąd Najwyższy, argumentując wypowiedziany przez siebie pogląd, wskazał, że w demokratycznym państwie prawnym każda szkoda powinna być naprawiona, a w razie jej wyrządzenia przez funkcjonariusza lub organy państwa, Skarb Państwa jest zobowiązany do jej naprawienia. Organy polskie, uruchamiając procedurę w ramach ENA lub ekstradycji, władczo kształtują sytuację jednostki, a jej celem, co wynika wprost z wniosku o realizację ENA lub wydanie osoby w ramach ekstradycji, jest by osoba ścigana została tymczasowo aresztowana na potrzeby przekazania, bo tylko to, co do zasady, gwarantuje skuteczne wykonanie ENA lub wniosku. Władztwo to należy utożsamiać z „działaniem władzy publicznej”, będącym przesłanką odpowiedzialności odszkodowawczej z art. 77 ust. 1 Konstytucji, który stanowi, że: „Każdy ma prawo do wynagrodzenia szkody, jaka została mu wyrządzona przez niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej”.

Nie bez znaczenia jest okoliczność, że zawarty w art. 265 k.p.k. zwrot: „Okres tymczasowego aresztowania liczy się od dnia zatrzymania” obejmuje także zatrzymanie, które miało miejsce za granicą. Zaliczeniu zaś – na podstawie art. 63 § 1 k.k. – na poczet orzeczonej kary podlega okres faktycznego pozbawienia wolności w sprawie, tj. okres tymczasowego aresztowania od dnia zatrzymania za granicą¹⁸. Pozostaje bez wpływu na trafność poglądu Sądu Najwyższego na to, że bieg terminu tymczasowego aresztowania wobec osoby przekazanej na podstawie Europejskiego Nakazu Aresztowania rozpoczyna się z chwilą przekroczenia przez tę osobę granicy Rzeczypospolitej Polskiej¹⁹.

Zasadnie Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, że w wypadku dochodzenia roszczeń przed polskim sądem od polskiego Skarbu Państwa, konieczne jest zbadanie, na zasadach ogólnych, czy do kompensacji szkody lub zadośćuczynienia za krzywdy nie doszło już np. w innym państwie, bowiem wyłącznie od woli osoby pokrzywdzonej zależy, w jakim reżimie prawnym i od którego z państw, tj. wezwanego czy wzywającego, zamierza ona dochodzić swoich roszczeń.

5. ZWROT KOSZTÓW USTANOWIENIA OBRONCY (ART. 632 PKT 2 K.P.K.)

W razie uniewinnienia oskarżonego lub umorzenia postępowania koszty procesu – zgodnie z art. 632 pkt 2 k.p.k. – ponosi w sprawach z oskarżenia publicznego Skarb Państwa, z wyjątkiem należności z tytułu udziału adwokata lub radcy prawnego w charakterze pełnomocnika pokrzywdzonego, oskarżyciela posiłkowego albo innej osoby. Na tle tego przepisu zostało przedstawione Sądowi Najwyższemu,

¹⁷ Wyrok SA w Szczecinie z dnia 3 lipca 2012 r., II AKa 114/12, LEX nr 1305904.

¹⁸ Postanowienie SA w Krakowie z dnia 30 maja 2016 r., II AKz w 71/16, LEX nr 2057792; R.A. Stefański, *Terminy tymczasowego aresztowania w sprawach, w których przyjęto ściganie lub nastąpiła ekstradycja*, „Prokuratura i Prawo” 1995, nr 11–12, s. 135.

¹⁹ Postanowienie SA w Lublinie z dnia 27 kwietnia 2011 r., II AKp 13/11, LEX nr 895938.

twz. abstrakcyjne zagadnienie prawne powstałe na tle rozbieżności w wykładni prawa przez sądy: „Czy zwrot «w razie uniewinnienia oskarżonego lub umorzenia postępowania» (art. 632 pkt 2 k.p.k.) obejmuje sytuację wydania w postępowaniu ekstradycyjnym postanowienia o prawnej niedopuszczalności wydania osoby ściganej, względnie czy powołany przepis stosowany *per analogiam* może stanowić podstawę do zasądzenia na rzecz osoby ściganej zwrotu wydatków związanych z ustanowieniem obrońcy?». Negatywną odpowiedź na tak sformułowane pytanie można uzasadnić tym, że w art. 632 pkt 2 k.p.k. jest mowa o wydaniu wyroku uniewinniającego oraz o umorzeniu postępowania, a postanowienie w przedmiocie niedopuszczalności wydania osoby ściganej nie należy do tej kategorii. Takie też stanowisko zostało zajęte w judykaturze, w której twierdzi się, że: „Stwierdzenie prawnej niedopuszczalności wydania nie jest decyzją, którą w skutkach należałoby zrównać z uniewinnieniem lub umorzeniem postępowania, co dawałoby *asumpt* do dochodzenia zwrotu kosztów zastępstwa procesowego na podstawie art. 632 pkt 2 k.p.k.”²⁰.

Sąd Najwyższy, rozstrzygając ten problem w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 9 listopada 2021 r., I KZP 6/21 (OSNK 2022, nr 1, poz. 2), słusznie uznał, że: **Przepis art. 632 pkt 2 k.p.k., stosowany *per analogiam* do orzeczenia o prawnej niedopuszczalności wydania osoby ściganej, może stanowić podstawę do zasądzenia zwrotu wydatków poniesionych przez tę osobę w związku z ustanowieniem obrońcy.** Jest to pogląd słuszny i zyskał aprobatę w doktrynie²¹. Uzasadniając go, Sąd Najwyższy przyjął, że postanowienie zarówno o dopuszczalności, jak i niedopuszczalności wydania osoby ściganej jest orzeczeniem kończącym postępowanie w sprawie, o którym mowa w art. 626 § 1 k.p.k. Co do charakteru postanowienia o prawnej dopuszczalności wydania osoby ściganej, Sąd Najwyższy już wcześniej stwierdził, że postanowienie sądu apelacyjnego w przedmiocie stwierdzenia prawnej dopuszczalności ekstradycji jest prawomocnym orzeczeniem kończącym postępowanie sądowe, od którego może być wniesiona kasacja²².

W doktrynie zwrot „orzeczenie kończące postępowanie”, zawarty w art. 632 pkt 2 k.p.k., interpretuje się w ten sposób, że chodzi o orzeczenia rozstrzygające o przedmiocie procesu albo o dopuszczalności postępowania²³. Twierdzi się, że jest to każde orzeczenie, które ma choćby potencjalną zdolność do tego, aby stało się ostatnim słowem w danej sprawie, a więc niezależnie od tego, czy podlega ono jeszcze zaskarżeniu²⁴.

Uznając, że postanowienie sądu o prawnej niedopuszczalności ekstradycji jest prawomocnym orzeczeniem kończącym postępowanie sądowe, słusznie Sąd

²⁰ Postanowienie SA w Szczecinie z dnia 15 lutego 2017 r., II AKz 35/17, LEX nr 3313065.

²¹ K. Eichstaedt, w: D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, t. II, LEX/el. 2022, teza 1 do art. 632.

²² Uchwała składu siedmiu sędziów SN z dnia 17 października 1996 r., I KZP 27/96, OSNKW 1997, nr 1–2, poz. 1.

²³ D. Świecki, *Czynności procesowe obrońcy i pełnomocnika w sprawach karnych*, Warszawa 2018, s. 309; K. Nowicki, w: M. Klejnowska (red.), *Systemu Prawa Karnego Procesowego. Koszty procesu w sprawach karnych*, t. XVIII, Warszawa 2018, s. 525.

²⁴ M. Cieślak, Z. Doda, *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego (I półrocze 1977 r.)*, „Palestra” 1978, nr 1, s. 35.

Najwyższy w omawianej uchwale zauważa, że nie ma przepisu określającego zasady ponoszenia kosztów w razie jego wydania, a wobec tego występuje konstrukcyjna luka prawna, a jej wypełnienie może nastąpić w drodze wniosku *per analogiam*²⁵. Uzasadnienie stosowania takiej analogii polega – w myśl formuły *ubi eadem leghis ratio, ibi eadem legis dispositio* – na tożsamości celu istnienia danego przepisu ustawowego²⁶.

Za takim poglądem – zdaniem Sądu Najwyższego – przemawiają zarówno konieczność zapewnienia osobie ściganej pełnej realizacji konstytucyjnego prawa do obrony, jak i tzw. „względy sprawiedliwościowe”. Trybunał Konstytucyjny przyjął, że „prawo do obrony jest naruszane, gdy skorzystanie z niego, nawet w minimalnym zakresie jednego obrońcy, musi być przedmiotem kalkulacji ekonomicznych”²⁷, a także że „w państwie prawnym zasadą powinno być obciążanie kosztami postępowania tej ze stron, która w jego toku nie zdołała utrzymać swojego stanowiska”²⁸.

Zasadnie Sąd Najwyższy podkreślił, że w razie zaistnienia jednej z bezwzględnych przeszkód ekstradycyjnych określonych w art. 604 § 1 k.p.k. lub umowie międzynarodowej postępowanie ekstradycyjne przeciwko osobie ściganej nie powinno być wszczęte i prowadzone. Obciążenie w takim wypadku kosztami zastępstwa procesowego osoby ściganej narusza podstawowe zasady konstytucyjne, a mianowicie zasadę sprawiedliwego procesu (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP), zasadę demokratycznego państwa prawnego (art. 2 Konstytucji RP) oraz zasadę równości wobec prawa (art. 32 ust. 1 Konstytucji RP).

6. ŚRODKI NA RACHUNKU BANKOWYM JAKO DOWÓD RZECZOWY

6.1. ART. 86 UST. 13 USTAWY Z DNIA 1 MARCA 2018 R. O PRZECIWDZIAŁANIU PRANIU PIENIĘDZY ORAZ FINANSOWANIU TERRORYZMU (DZ.U. Z 2022 R., POZ. 593 ZE ZM.)

Prokurator może postanowieniem wstrzymać transakcję lub dokonać blokady rachunku na czas oznaczony, nie dłuższy niż 6 miesięcy, licząc od dnia otrzymania zawiadomienia Generalnego Inspektora Informacji Finansowej o podejrzeniu popełnienia przestępstwa prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu. W postanowieniu tym określa się zakres, sposób i termin wstrzymania transakcji lub blokady rachunku. Na postanowienie to przysługuje zażalenie do sądu właściwego do rozpoznania sprawy. Prokurator może przedłużyć wstrzymanie transakcji lub blokadę rachunku na dalszy czas oznaczony, nie dłuższy niż kolejne 6 miesięcy (art. 86 ust. 9–11a Ustawy z dnia 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu²⁹). Wstrzymanie transakcji lub blokada rachunku upadają, jeżeli przed upływem czasu ich stosowania nie zostanie wydane postanowienie o zabezpieczeniu majątkowym lub postanowienie w przedmiocie

²⁵ A. Choduń, M. Zieliński, w: P. Hofmański (red.), *System Prawa Karnego Procesowego. Zagadnienia ogólne*, t. I, cz. 2, Warszawa 2013, s. 601–602.

²⁶ H. Piętka, *Wstęp na nauki prawa*, Warszawa 1947, s. 169.

²⁷ Wyrok TK z dnia 26 lipca 2006 r., SK 21/04, OTK-A 2006, nr 7, poz. 88.

²⁸ Wyrok TK z dnia 18 października 2011 r., SK 39/09, OTK-A 2011, nr 8, poz. 84; wyrok TK z dnia 29 czerwca 2010 r., P 28/09, OTK ZU 2010, nr 5/A, poz. 52.

²⁹ Dz.U. z 2022 r., poz. 593 ze zm.

dowodów rzeczowych (art. 86 ust. 13 tej ustawy). W kontekście tego ostatniego przepisu powstał problem, czy środki pieniężne wstrzymanej transakcji lub blokady stanowią dowód rzeczowy.

Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 13 października 2021 r., I KZP 1/21 (OSNK 2021, nr 11–12, poz. 42), wyraził pogląd, że: **1. Przepis art. 86 ust. 13 Ustawy z dnia 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (Dz.U. z 2020, poz. 971) musi być interpretowany w sposób ścisły i uwzględniający gwarancyjną funkcję tego przepisu, 2. Środki zgromadzone na rachunku bankowym nie mają cech dowodu rzeczowego w rozumieniu art. 86 ust. 13 cytowanej wyżej ustawy, gdyż nie istnieją jako rzeczy, a są wyłącznie zapisami w systemie informatycznym.** Jest on zasadny, mimo że spotkał się z krytyką w literaturze³⁰. Uzasadniając go, organ ten podkreślił, że przepis ten w zakresie w jakim ogranicza czas stosowania blokady rachunku ma charakter gwarancyjny i musi być interpretowany w sposób ścisły. Termin nie ma charakteru instrukcyjnego, a jest terminem maksymalnym i stanowczym, mającym wymusić pewną sprawność działania organów ścigania.

O ile nie budzi wątpliwości dopuszczalność przekształcenia wstrzymania transakcji lub blokady w zabezpieczenie majątkowe (art. 291 § 1 k.p.k.), gdyż może ono być zastosowane wobec podejrzanego, który korzysta z gwarancji przewidzianych w rozdziale 32 k.p.k., o tyle inna jest sytuacja w wypadku wydania postanowienia w przedmiocie dowodów rzeczowych. Nie jest jasny zakres znaczeniowy zwrotu „postanowienie w przedmiocie dowodów rzeczowych”, zawartego art. 86 ust. 13 cytowanej ustawy. Dla jego określenia konieczne jest przeprowadzenie analizy przepisów Kodeksu postępowania karnego, które zawierają określenie kierunku decyzji procesowej przy pomocy słów „w przedmiocie”. Lektura przepisów Kodeksu postępowania karnego wskazuje, że jest w nich mowa: „w przedmiocie wniosku” (art. 156 § 2, art. 184 § 7, art. 237 § 2, art. 238 § 3, 4 i 5, art. 254 § 1 i 2, art. 415a § 2), „w przedmiocie udostępnienia akt” (art. 156 § 5), „w przedmiocie wykorzystania tego dowodu w postępowaniu karnym” (art. 168b, art. 237a), „Na postanowienie w tym przedmiocie” (art. 180 § 1), „w przedmiocie przesłuchania lub zezwolenia na przesłuchanie” (art. 180 § 2), „w przedmiocie zatwierdzenia” (art. 220 § 3, art. 229, art. 292a § 3, art. 292a § 5 i 7), „w przedmiocie sprzedaży” (art. 323 § 1), „w przedmiocie dowodów rzeczowych” (art. 236 § 1), „w przedmiocie środka zapobiegawczego” (art. 247 § 5, art. 252 § 1, art. 254 § 2, art. 464 § 1, art. 517fg § 1–4, art. 539d), „w przedmiocie zastosowania środka zapobiegawczego” (art. 517f § 2), „w przedmiocie zastosowania tymczasowego aresztowania” (art. 250 § 3d i e), „w przedmiocie tymczasowego aresztowania” (art. 251 § 2–3, art. 339 § 1 pkt 6, art. 463 § 3), „w przedmiocie przepadku” (art. 268 § 2, art. 340 § 2a), „w przedmiocie wydania listu żelaznego” (art. 281 § 3), „w przedmiocie listu żelaznego” (art. 284 § 2), „w przedmiocie wyłączenia” (art. 292a § 10), „w przedmiocie zabezpieczenia” (art. 293 § 3, art. 464 § 1), „w przedmiocie poniesienia kosztów procesu” (art. 335 § 1, art. 338a, art. 387 § 1),

³⁰ Zob. glosy krytyczne do tej uchwały M. Kurowskiego, „Prokuratura i Prawo” 2022, nr 2, s. 131–142, J. Dużego, „Prokuratura i Prawo” 2022, nr 4, s. 157–164; R. Kmiecik, *Rzeczy, ślady i dokumenty jako przedmiot postanowienia prokuratora „co do dowodów rzeczowych”* (art. 323 § 1 k.p.k.), „Prokuratura i Prawo” 2022, nr 7–8, s. 44–52.

„w przedmiocie orzeczenia środka zabezpieczającego” (art. 339 § 5), „w przedmiocie warunkowego umorzenia postępowania” (art. 241 § 1 i 5), „w przedmiocie zatrzymania i przymusowego doprowadzenia” (art. 376 § 2, art. 377 § 3), „w przedmiocie kosztów procesu” (art. 426 § 2, art. 460), „przedmiocie skazania” (art. 553 § 1) oraz „przedmiocie odpowiedzialności karnej” (art. 554 § 2a pkt 1).

Kontekst, w jakim te zwroty zostały użyte w poszczególnych przepisach, nie pozostawia wątpliwości, że w ten sposób została określona możliwość podjęcia decyzji zarówno pozytywnej, jak i negatywnej. Tak samo zatem trzeba odczytać zwrot „postanowienie w przedmiocie dowodów rzeczowych”, zamieszczony w art. 86 ust. 13 cytowanej ustawy. Rodzi się jednak wątpliwość, jaka ma być treść decyzji pozytywnej i negatywnej. *Prima vista* mogłoby się wydawać, że pierwsza ma mieć postać uznania środków pieniężnych na rachunku bankowym za dowód rzeczowy, a druga – nieuznania środków pieniężnych za dowód rzeczowy. Każda z tych treści pozostaje w sprzeczności z istotą dowodu rzeczowego. Przecież o tym, czy coś jest lub nie jest dowodem rzeczowym, decyduje nie organ procesowy, a istota tego, co jest oceniane, a mianowicie: po pierwsze, czy jest to dowód; po drugie, czy ma charakter dowodu rzeczowego. Środki pieniężne na rachunku bankowym nie stanowią żadnego dowodu, a tym bardziej nie mają charakteru rzeczowego, co wynika *explicite* z definicji rachunku bankowego. Wprawdzie pojęcie rachunku bankowego jest wieloznaczne i nie jest definiowane ustawowo, niemniej w literaturze przyjmuje się, że jest to:

- rachunek bankowy w rozumieniu „materialnym”, będący stosunkiem prawnym pomiędzy bankiem a posiadaczem rachunku, oraz rachunek bankowy w rozumieniu formalnym, stanowiący „odzwierciedlenie tego stosunku prawnego w księgach banku, w formie konta bankowego, na którym ewidencjonowane są operacje pieniężne dokonywane przez bank na zlecenie jego klienta – posiadacza rachunku”³¹;
- rachunek prowadzony przez bank (spółdzielczą kasę oszczędnościowo-kredytową) w celu rejestracji środków pieniężnych klientów, udzielanych im kredytów i przeprowadzanych za jego pośrednictwem rozliczeń³².

Z określeń rachunku bankowego jasno wynika, że nie są na nim gromadzone pieniądze w postaci banknotów lub bilonu, bo jedynie wówczas mogłyby stanowić dowód w postępowaniu karnym. Dowodem bowiem w znaczeniu ogólnym jest to wszystko, co w sposób dopuszczony przez prawo służy ustalaniu podstaw rozstrzygnięć zapadających w procesie karnym³³. Wobec tego stwierdzenie przez organ procesowy, że stanowią one dowód rzeczowy, byłoby fikcją, a ta nie może istnieć w procesie karnym.

Pogłębione argumenty przemawiające przeciwko zaliczeniu środków pieniężnych zgromadzonych na rachunku bankowym zawiera uzasadnienie analizowanej uchwały. Sąd Najwyższy, odwołując się do znaczenia językowego słowa „rzecz”

³¹ L. Kociucki, w: B. Bajor, J.M. Kondek, K. Królikowska, *Prawo bankowe. Komentarz do przepisów cywilnoprawnych*, Warszawa 2020, s. 167; Z. Żabiński, *Umowa rachunku bankowego*, Warszawa 1967, s. 9.

³² *Leksykon finansowo-bankowy*, W. Jaworski (red.), Warszawa 1991, s. 363.

³³ A. Gaberle, *Leksykon polskiej procedury karnej*, Gdańsk 2004, s. 47.

w prawie cywilnym oraz znaczenia językowego słowa „dowód rzeczowy”, nadawanego temu określeniu w doktrynie prawa karnego procesowego, trafnego wywnioskował, że chodzi o przedmioty materialne istniejące fizycznie.

W Kodeksie postępowania karnego pojęcie dowód występuje w wielu przepisach i ma w nich różne znaczenie³⁴. Obejmuje źródło informacji, formę informacji, fakt dowodowy lub czynności procesowe związane z uzyskaniem informacji, wprowadzeniem i uzewnętrznieniem jej w procesie karnym oraz ostateczny wynik przebiegu myślowego³⁵. Jednym z jego znaczeń jest źródło dowodowe – czyli osoba lub rzecz – z którego pochodzi środek dowodowy, obejmujący nośnik informacji o fakcie podlegającym udowodnieniu³⁶. Źródłem dowodowym są osoba lub rzecz, która dostarcza lub może dostarczyć informacji w związku z ustalaniem faktów³⁷. Wyróżnia się – ze względu na źródło dowodowe – dowody osobowe, pochodzące od osoby, tj. człowieka żyjącego, oraz dowody rzeczowe pochodzące od rzeczy³⁸. Źródłem dowodu rzeczowego są: przedmiot, miejsce lub ciało³⁹. Rzeczy stanowią źródło dowodowe, gdy dostarczają środków dowodowych w postaci swoich cech poznawanych za pomocą zmysłów⁴⁰. „Rzecz staje się źródłem dowodowym, gdy jej wygląd zewnętrzny lub właściwości pozwalają sądowi na wysnucie wniosku o faktach dowodowych, np. opalona izolacja przewodnika elektrycznego wskazuje na to, iż przewodnik był pod działaniem wysokiej temperatury”⁴¹. Zasadnie w doktrynie przyjmuje się, że dowodami rzeczowymi są przedmioty materialne stanowiące źródło dowodowe⁴². Z punktu widzenia językowego przedmiotem jest „rzecz; postrzegany zmysłami, odrębny element świata rzeczywistego; wytwór pracy człowieka”⁴³.

³⁴ S. Śliwiński, *Polski proces karny przed sądem powszechnym. Zasady ogólne*, Warszawa 1948, s. 574; M. Cieślak, *Zagadnienia dowodowe w procesie karnym*, Kraków 1955, s. 37–38; P. Horoszowski, *Nazwa i pojęcie „dowodu” w teorii i praktyce prawa sądowego*, „Państwo i Prawo” 1956, nr 10, s. 598; F. Prusak, *Komentarz do kodeksu postępowania karnego*, t. 1, Warszawa 1999, s. 488–489; T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Artykuły 1–467*, t. I, Warszawa 2014, s. 556; K. Zgrzyzek, w: J. Zagrodnik (red.), *Proces karny*, Warszawa 2019, s. 339.

³⁵ K. Marszał, *Proces karny. Zagadnienia ogólne*, Katowice 2008, s. 286.

³⁶ S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2020, s. 364; M. Klejnowska, w: G. Artymiak, M. Rogalski (red.), *Proces karny. Część ogólna*, Warszawa 2012, s. 317; K.T. Boratyńska, Ł. Chojniak, W. Jasiński, *Postępowanie karne*, Warszawa 2012, s. 151; R. Kmieciak, w: R. Kmieciak, E. Skrętowicz, *Proces karny. Część ogólna*, Warszawa 2006, s. 347.

³⁷ H. Paluszkiwicz, w: K. Dudka, H. Paluszkiwicz, *Postępowanie karne*, Warszawa 2021, s. 261.

³⁸ M. Cieślak, *Zagadnienia dowodowe...*, op. cit., s. 40; S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny...*, op. cit., s. 367; S. Stachowiak, P. Wiliński, w: P. Wiliński (red.), *Polski proces karny*, Warszawa 2020, s. 197; K. Marszał, *Proces karny...*, op. cit., s. 287; K.T. Boratyńska, Ł. Chojniak, W. Jasiński, *Postępowanie karne...*, op. cit., s. 154–155; K. Zgrzyzek, w: *Proces karny...*, op. cit., s. 339; D. Gruszecka, w: J. Skorupka (red.), *Proces karny*, Warszawa 2017, s. 389; J. Skorupka, w: J. Skorupka (red.), *System Prawa Karnego Procesowego. Dowody*, t. VIII, cz. 1, Warszawa 2019, s. 252.

³⁹ T. Grzegorzczak, *Kodeks...*, op. cit., s. 557; A. Gaberle, *Leksykon...*, op. cit., s. 50; E. Gruza, M. Goc, J. Moszczyński, *Kryminalistyka, czyli o współczesnych metodach dochodzenia przestępstw*, Warszawa 2020, s. 82.

⁴⁰ M. Mikulski, T. Pietrzyk, *Dowody rzeczowe w praktyce prokuratorskiej – wybrane zagadnienia*, „Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury” 2012, z. 1, nr 1, s. 105.

⁴¹ S. Kalinowski, *Polski proces karny w zarysie*, Warszawa 1981, s. 170.

⁴² H. Paluszkiwicz, w: K. Dudka, H. Paluszkiwicz, *Postępowanie karne...*, op. cit., s. 262; D. Gruszecka, w: *Proces karny...*, op. cit., s. 389.

⁴³ *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, H. Zgólkowa (red.), t. 33, Poznań 2001, s. 189.

Rzeczami – zgodnie z art. 45 k.c. – są tylko przedmioty materialne. Są to części przyrody w stanie pierwotnym lub przetworzonym, wyodrębnione spośród innych w sposób naturalny lub sztuczny, który umożliwia ich samoistne traktowanie w stosunkach cywilnych⁴⁴. Chodzi o materialne części przyrody w sensie pierwotnym lub przetworzonym oraz posiadające samoistny charakter – wyodrębnione z przyrody (w sposób naturalny lub sztuczny), które to wyodrębnienie umożliwia traktowanie tych materialnych części przyrody jako dóbr samoistnych w stosunkach społeczno-gospodarczych⁴⁵. Wprawdzie przepis ten zastrzega, że chodzi pojęcie rzeczy w rozumieniu w Kodeksie cywilnym, lecz słusznie zauważa się w doktrynie, że nie jest kwestionowane takie właśnie traktowanie rzeczy przez ogół przepisów prawa polskiego⁴⁶.

Rzeczami *sui generis* są pieniądze jako środki płatnicze, bowiem wartość pieniędzy nie wynika z ich właściwości fizycznych, lecz z określenia i zagwarantowania tejże wartości przez państwo⁴⁷. Są szczególnymi rzeczami oznaczonymi co do gatunku tylko w postaci znaków pieniężnych, tj. banknotów i monet, a nie jednostek pieniężnych wyrażających abstrakcyjne jednostkowe wartości. Zakwalifikowanie pieniędzy do kategorii rzeczy ruchomych wymaga odróżnienia pieniądza jako znaku pieniężnego w postaci banknotów i monet od tego, co te znaki wyrażają⁴⁸.

Zasadnie w doktrynie przyjmuje się, że nie są rzeczami tzw. waluty cyfrowe, mimo że są zaliczane do mienia, bowiem nie są dobrami materialnymi⁴⁹. Współcześnie rolę pieniądza (środka płatności) pełnią także tzw. waluty internetowe, np. bitcoiny⁵⁰. Kryptowaluty – zgodnie z art. 44 k.c. – są prawami majątkowymi, ale nie są rzeczami w rozumieniu art. 45 k.c.⁵¹ To samo odnosi się do przedmiotów wirtualnych, które nie są przedmiotami materialnymi⁵².

⁴⁴ W. Pawlak, w: J. Gudowski (red.), *Kodeks cywilny. Część ogólna (art. 1–55(4)). Komentarz*, t. I, cz. 1, Warszawa 2021, s. 894.

⁴⁵ A. Kaźmierczyk, w: M. Frasz, M. Habdas (red.), *Kodeks cywilny. Część ogólna (art. 1–125). Komentarz*, t. I, Warszawa 2018, s. 344; wyrok SN z dnia 2 czerwca 2021 r., III CSKP 49/21, LEX nr 3219943.

⁴⁶ W.J. Katner, w: P. Księżak, M. Pyziak-Szafnicka (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. Część ogólna*, Warszawa 2014, s. 512.

⁴⁷ M. Bednarek, *Mienie: komentarz do art. 44–553 Kodeksu cywilnego*, Kraków 1997, s. 75 i n.; E. Gniewek, *Prawo rzeczowe*, Warszawa 2014, s. 41; J. Ignatowicz, *Prawo rzeczowe*, Warszawa 1994, s. 14; wyrok SN z dnia 4 grudnia 1998 r., III CKN 49/98, „Radca Prawny” 1999, nr 4, s. 120; wyrok SN z dnia 15 października 1997 r., III CKN 238/97, LEX nr 1632165.

⁴⁸ Wyrok SN z dnia 18 kwietnia 1980 r., IV CR 87/80, OSNCP 1981, nr 1, poz. 10; wyrok SN z dnia 15 października 1997 r., III CKN 238/97, LEX nr 1632165.

⁴⁹ M. Balwicka-Szczyrba, w: M. Balwicka-Szczyrba, A. Sylwestrzak (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2022, s. 116. Zob. K. Zacharzewski, *Obrót walutami cyfrowymi w reżimie obrotu instrumentami finansowymi*, „Przeгляд Sądowy” 2017, nr 11–12, s. 140–152.

⁵⁰ K. Zacharzewski, *Bitcoin jako przedmiot stosunków prawa prywatnego*, „Monitor Prawniczy” 2014, nr 21, s. 1132 i n.; idem, *Praktyczne znaczenie bitcoina na wybranych obszarach prawa prywatnego*, „Monitor Prawniczy” 2015, nr 4, s. 187 i n.; M. Michna, *Bitcoin jako przedmiot stosunków cywilnoprawnych*, Warszawa 2018.

⁵¹ A. Petrys, *Bitcoin – współczesna alternatywa wobec pieniądza fiducyjnego w aspekcie prawnokarnym*, „Palestra” 2021, nr 9, s. 70.

⁵² Zob. A. Olszewski, *Konstrukcja prawna umowy sprzedaży wirtualnych przedmiotów w świetle prawa polskiego*, „Transformacje Prawa Prywatnego” 2011, nr 4, s. 65–82.

Rzeczy jako źródła dowodowego nie można utożsamiać z rzeczą ruchomą, zdefiniowaną w art. 116 § 9 k.k., gdyż – jak zasadnie Sąd Najwyższy podkreśla w uzasadnieniu omawianej uchwały – chodzi o definicję z innej gałęzi prawa. Ponadto nie sposób nie zauważyć, że w art. 115 § 9 k.k. zostały zdefiniowane rzecz ruchoma lub przedmiot, a w Kodeksie postępowania karnego chodzi o rzeczy mogące stanowić dowód w sprawie (arg. ex art. 217 § 1, art. 219 § 1 i 2, art. 227, art. 229, art. 230 § 1, art. 231 § 1 k.p.k.), a nie tylko o rzeczy ruchome.

Mogłoby się wydawać, że za uznaniem środka pieniężnego zapisanego na rachunku bankowym za rzecz również w rozumieniu przepisów Kodeksu postępowania karnego przemawia *ratio legis* rozszerzenie definicji rzeczy w art. 115 § 9 k.k., którym było – co podkreślano w uzasadnieniu Ustawy z dnia 23 marca 2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw⁵³, nowelizującej ten przepis – „usunięcie wątpliwości odnośnie do tego, czy środki pieniężne znajdujące się na rachunku płatniczym lub bankowym można uznać za rzecz ruchomą, a tym samym za dowód rzeczowy w sprawie”⁵⁴. Nie sposób nie zauważyć, że definicja legalna – zgodnie z § 9 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej”⁵⁵ – zawarta w kodeksie wiąże w obszarze pozostałych ustaw z tej dziedziny. Zasada prymatu definicji kodeksowych tworzy domniemanie, że w aktach normatywnych należących do danej dziedziny prawa ustawodawca posługuje się określeniami w tym samym znaczeniu, jakie mają one w kodeksie danej dziedziny⁵⁶.

Trafnie jednak Sąd Najwyższy w analizowanej uchwale zauważył, że doprecyzowanie zdefiniowania rzeczy ruchomej na gruncie prawa karnego materialnego było celowe, aby dyspozycja takich przepisów, jak art. 278 § 1 k.k., art. 284 k.k., objąć zjawiska, które winny być ścigane przez prawo karne, a nowelizacja Kodeksu karnego związana była po części z wdrożeniem Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/42/UE z dnia 3 kwietnia 2014 r. w sprawie zabezpieczenia i konfiskaty narzędzi służących do popełnienia przestępstwa i korzyści pochodzących z przestępstwa w Unii Europejskiej⁵⁷.

Ponadto dowód rzeczowy w procedurze karnej, w odróżnieniu od definicji prawnomaterialnej, ma mieć cechy indywidualne, zawierające konkretne informacje istotne dla rozstrzygnięcia sprawy. Takich cech nie mają środki zgromadzone na rachunku bankowym, gdyż nie istnieją jako rzeczy, a są wyłącznie zapisami w systemie informatycznym.

Dowodem rzeczowym potwierdzającym złożenie określonych kwot na rachunku bankowym mogą być wyciągi z rachunków, potwierdzenia wpłaty, wypłaty i inne dokumenty, nie zaś pieniądze mające postać zapisu cyfrowego.

⁵³ Dz.U. z 2017 r., poz. 768.

⁵⁴ Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 1186), <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/druk.xsp?documentId=C4429F535A936943C125809D004C3C7C> (dostęp: 15.10.2022).

⁵⁵ Dz.U. z 2016 r., poz. 28; M. Zieliński, *Wykładnia prawa. Zasady, reguły, wskazówki*, Warszawa 2010, s. 212.

⁵⁶ G. Wierczyński, *Redagowanie i ogłaszanie aktów normatywnych. Komentarz*, Warszawa 2016, s. 104.

⁵⁷ Dz. Urz. UE L z 2014 r., nr 127.

Krytyka tego poglądu Sądu Najwyższego opiera się na kwestionowaniu nieuznania przez ten organ na gruncie Kodeksu postępowania karnego ustawowej definicji rzeczy zawartej w art. 115 § 9 k.k.⁵⁸ Ponadto wskazuje się, że ślady zjawiskowe (cyfrowe, magnetyczne i inne) są także rzeczami jako rzeczowe źródła dowodu nie-substancjalnego, mimo że nie podlegają oględzinom bezpośrednim, lecz wymagają ekspertyzy i sformułowania na ich podstawie opinii biegłego. Jednocześnie trafnie zauważa się, że zapisy elektroniczne, które zawierają treść pojęciową, wykazują cechy dokumentu w znaczeniu kryminalistycznym lub dowodowym⁵⁹. Zapis taki jest dokumentem⁶⁰ i nie budzi wątpliwości, że jako taki jest dowodem rzeczowym. Jednocześnie przyjmuje się, że:

Treść „zapisu w systemie informatycznym” określająca stan „środków finansowych zgromadzonych na rachunku bankowym” jako ślad elektroniczny może stanowić środek dowodowy o cechach dokumentu, dowodu rzeczowo-osobowego, istniejący w formie zjawiskowej. Oczywiście pod warunkiem, że źródło tego dowodu z dokumentu elektronicznego – środki finansowe na rachunku bankowym, wiążą się z przestępstwem jako pochodzące z tego przestępstwa (*fructa sceleris*) lub służące do jego popełnienia (*instrumenta sceleris*) i stanowią odpowiednik pieniędzy zdeponowanych w tradycyjnej formie fizycznej⁶¹.

Problem jednak w tym, że w art. 86 ust. 13 cytowanej ustawy nie chodzi zapis w systemie informatycznym określającym stan środków finansowych zgromadzonych na rachunku bankowym, a o środki zgromadzone na rachunku bankowym, których dotyczy omawiana uchwała⁶².

6.2. ART. 106A USTAWY Z DNIA 29 SIERPNI 1997 R. PRAWO BANKOWE⁶³

Taki sam problem powstał na gruncie art. 106a Ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe⁶⁴. W myśl tego przepisu, w wersji obowiązującej w czasie wydania omawianej poniżej uchwały przez Sąd Najwyższy, w razie zaistnienia uzasadnionego podejrzenia, że działalność banku jest wykorzystywana w celu ukrycia działań

⁵⁸ J. Duży, *Glosa do uchwały SN z dnia 13 października 2021 r., I KZP 1/21...*, op. cit., s. 161–163.

⁵⁹ R. Kmiecik, *Rzeczy...*, op. cit., s. 47.

⁶⁰ A. Taracha, *Dokument jako dowód rzeczowy*, w: R. Jaworski, M. Szostak (red.), *Nauka wobec prawdy sądowej. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Zdzisława Kęgla*, Wrocław 2005, s. 527.

⁶¹ R. Kmiecik, *Rzeczy...*, op. cit., s. 50–51.

⁶² Ustawą z dnia 17 grudnia 2021 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z powołaniem Centralnego Biura Zwalczenia Cyberprzestępczości (Dz.U. poz. 2447), w reakcji na tę uchwałę Sądu Najwyższego i omawianą poniżej, został dodany do Kodeksu postępowania karnego art. 236b w brzmieniu: „§ 1. Rzeczą lub przedmiotem w rozumieniu przepisów niniejszego rozdziału są również środki na rachunku. § 2. Postanowienie w przedmiocie dowodów rzeczowych może dotyczyć środków na rachunku, jeżeli zostały zatrzymane jako dowód w sprawie”. Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 18 maja 2022 r., I KZP 7/21, OSNK 2022, nr 8, poz. 28 uznał, że: „O ile zostanie wykazane, iż środki zgromadzone na rachunku bankowym mogą być uznane za dowód w sprawie, zatem również za dowód rzeczowy (art. 236b k.p.k.), wydanie postanowienia, o którym mowa w art. 86 ust. 13 *in fine* ustawy z 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu jest dopuszczalne także wtedy, kiedy postępowanie karne znajduje się w fazie *in rem*”.

⁶³ Dz.U. z 2021 r., poz. 2439 ze zm., cyt. dalej jako pr. b.

⁶⁴ *Ibidem*.

przestępczych lub dla celów mających związek z przestępstwem skarbowym lub innym przestępstwem niż przestępstwo finansowania terroryzmu (art. 165a k.k.) lub prania pieniędzy (art. 299 k.k.), bank zawiadamia o tym prokuratora, Policję albo inny właściwy organ uprawniony do prowadzenia postępowania przygotowawczego (ust. 1). W wypadku uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa, finansowania terroryzmu (art. 165a k.k.) lub prania pieniędzy lub wykorzystywania działalności banku w celu ukrycia działań przestępczych lub dla celów mających związek z przestępstwem lub przestępstwem skarbowym prokurator może, w drodze postanowienia, wstrzymać określoną transakcję albo dokonać blokady środków na rachunku bankowym na czas oznaczony, nie dłuższy niż 6 miesięcy, a także pomimo braku wspomnianego zawiadomienia. W postanowieniu określa się zakres, sposób i termin wstrzymania transakcji lub blokady środków na rachunku (ust. 3a). Na postanowienie prokuratora w przedmiocie stosowania blokady środków na rachunku przysługuje zażalenie do sądu właściwego do rozpoznania sprawy (ust. 7). Prokurator może przedłużyć wstrzymanie transakcji lub blokadę środków na rachunku na dalszy czas oznaczony, nie dłuższy niż kolejne 6 miesięcy (ust. 7a). Wstrzymanie transakcji lub blokada środków na rachunku upadają, jeżeli przed upływem 3 miesięcy od wydania postanowienia o wstrzymaniu określonej transakcji lub dokonania blokady środków na rachunku bankowym lub otrzymania zawiadomienia banku nie zostanie wydane postanowienie o zabezpieczeniu majątkowym lub postanowienie w przedmiocie dowodów rzeczowych (ust. 8)⁶⁵.

Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 9 listopada 2021 r., I KZP 3/21 (OSNK 2022, nr 1, poz. 3), zajął trafne stanowisko, że: **Zgromadzone na rachunku bankowym środki nie są dowodem rzeczowym, o którym mowa w art. 106a ust. 8 Ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1896 z późn. zm.)**. W uzasadnieniu tej uchwały Sąd Najwyższy, podobnie jak w przypadku poprzednio omawianej uchwały, nie przyjął, że definicja rzeczy zawarta w art. 115 § 9 k.k. dotyczy także rzeczy jako dowodu rzeczowego oraz nie uznał środków pieniężnych zgromadzonych na rachunku bankowym za dowód rzeczowy, gdyż nie stanowią fizycznych obiektów posiadających określone właściwości. Rodzaj dowodów rzeczowych stanowią dane cyfrowe, mające postać zapisu cyfrowego, obrazujące operacje na rachunku, a nie same środki na rachunku, które są pieniądzem wirtualnym.

Istotne jest, że celem uznania za dowód rzeczowy zgromadzonych na rachunku bankowym środków nie jest ich dowodowe zabezpieczenie dla potrzeb postępowania karnego, gdyż dla udowodnienia ich znajdowania się na rachunku w określonym czasie wystarczający jest wyciąg bankowy z tego rachunku, a chodzi o zabezpieczenie znajdujących się na nim środków pieniężnych na poczet grożącej grzywny lub środków o charakterze majątkowym. Rolę taką spełnia zabezpieczenie majątkowe, które w postępowaniu przygotowawczym może być zastosowane wobec podejrzanego, a nie jest możliwe w postępowaniu przygotowawczym prowadzonych w sprawie (*in rem*). Aby umożliwić zabezpieczenie takich środków w tym ostatnim

⁶⁵ Możliwość tą wprowadzono Ustawą z dnia 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (Dz.U. z 2018 r., poz. 723).

postępowaniu w art. 106a ust. 8 pr. b., przewidziano uznanie za dowód rzeczowy takich środków, nie bacząc na to, że nie stanowią one dowodu rzeczowego.

Opowiedzenie się za takim traktowaniem środków zgromadzonych na rachunku bankowym objętych wstrzymaniem transakcji lub ich blokadę – jak słusznie podkreśla Sąd Najwyższy – prowadziłyby do niespójności aksjologicznej norm, gdyż wstrzymanie transakcji lub blokada środków na rachunku mogły trwać nie dłużej niż 6 miesięcy, który to termin miał charakter gwarancyjny, stanowiący wyraz kompromisu „pomiędzy interesem organów ścigania a interesem posiadacza rachunku, w którego konstytucyjnie gwarantowaną wolność majątkową wkracza omawiany środek”⁶⁶. W razie zaliczenia tych środków do dowodów rzeczowych doszłoby do bezterminowego pozbawienia możliwości korzystania ze środków na rachunku bankowym ich posiadacza, nawet wtedy, gdy nie postawiono mu zarzutu popełnienia przestępstwa.

Regulacja ta zatem pozostaje w sprzeczności w konstytucyjnymi zasadami swobody działalności gospodarczej (art. 20 Konstytucji RP) i prawa własności (art. 21 ust. 1 Konstytucji RP).

USTAWA Z DNIA 11 MARCA 2016 R. O ZMIANIE USTAWY – KODEKS POSTĘPOWANIA KARNEGO ORAZ NIEKTÓRYCH INNYCH USTAW (DZ.U. Z 2016 R., POZ. 437)

7. TOCZENIE SIĘ POSTĘPOWANIA WEDŁUG PRZEPISÓW DOTYCHCZASOWYCH (ART. 25 UST. 3)

W art. 552a § 1 i 2 k.p.k. zostało przyznane oskarżonemu prawo domagania się od Skarbu Państwa odszkodowania za poniesioną szkodę i zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, wynikłe z wykonywania wobec niego w postępowaniu karnym środków przymusu, o których mowa w dziale VI k.p.k., a więc także niezolacyjnych środków zapobiegawczych. Przepis ten został uchylony Ustawą z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw⁶⁷. W myśl jej art. 25 ust. 3 postępowania wymienione w działach XI („Nadzwyczajne środki zaskarżenia”) i XII („Postępowanie po uprawomocnieniu się wyroku”) Kodeksu postępowania karnego wszczęte i niezakończone do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy toczą się do ich zakończenia według przepisów dotychczasowych.

W związku z tym przepisem zostało przedstawione Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne: „Czy użyte w art. 25 ust. 3 Ustawy z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego i niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2016 r., poz. 437) określenie: «toczą się», dotyczące spraw z zakresu rozdziału 58 (dział XII) k.p.k. wszczętych i niezakończonych do dnia

⁶⁶ Zob. J. Karnat, *Blokada na rachunku bankowym w związku z podejrzeniem wykorzystania działalności banku do gromadzenia środków związanych z przestępstwem innym niż pranie pieniędzy albo finansowanie terroryzmu w praktyce prokuratorskiej*, „Prokuratura i Prawo” 2016, nr 6, s. 150.

⁶⁷ Dz.U. z 2016 r., poz. 437.

wejścia w życie tej ustawy, tj. do dnia 15 kwietnia 2016 r., obejmuje również przepisy o charakterze materialnoprawnym ujęte w tym rozdziale?”.

Wątpliwość ta wynika głównie z rozumienia zwrotu „toczą się do ich zakończenia według przepisów dotychczasowych”. Na gruncie podobnie brzmiących przepisów intertemporalnych innych ustaw, Sąd Najwyższy przyjmował, że dotyczą one przepisów dotyczących „toczenia się” postępowania⁶⁸, czyli odnoszą się do kinetyki procesu, obejmującej przepisy normujące tok i tryb czynności procesowych, w przeciwieństwie do przepisów dotyczących orzeczeń, uprawnień uczestników postępowania, środków zapobiegawczych, kar porządkowych, które przynależą do statyki procesu. Ponadto w orzecznictwie wypowiediany jest pogląd, że:

Przepisy dotyczące zasad ponoszenia przez Skarb Państwa odpowiedzialności odszkodowawczej wyrażone w Rozdziale 58 k.p.k. mają materialnoprawny charakter, aczkolwiek dotyczący norm prawa cywilnego, a nie norm karnych, a tylko w tym ostatnim wypadku uprawnione byłoby stosowanie prawa międzyczasowego objętego uregulowaniem zawartym w przepisie art. 4 k.k. i co za tym idzie – problematykę materialnoprawną w oparciu o reguły prawa międzyczasowego, w tym dotyczącą zasad związanych z podstawami prawnymi odszkodowania i zadośćuczynienia Skarbu Państwa na podstawie art. 552 § 1 k.p.k. i nast., poszukiwać należy na gruncie art. 3 k.c., wyrażającego co do zasady zakaz retroakcji przepisów ustawy. Zatem reguły stosowania ustawy karnej zawarte w art. 4 k.k. nie mają odniesienia do zasad ponoszenia odpowiedzialności odszkodowawczej przez Skarb Państwa w oparciu o przepisy zawarte w rozdziale 58 k.p.k. Czynności procesowe, w tym też złożenie wniosku odszkodowawczego inicjującego postępowanie w tym zakresie na gruncie postępowania karnego, dokonane po 14 kwietnia 2016 r., nie mogą spowodować pożądanых przez wnioskodawcę skutków procesowych, wobec uchylenia podstawy prawnej żądania odszkodowawczego. Nie wyklucza możliwości dochodzenia tego roszczenia na gruncie procesu cywilnego, w tym też na podstawie art. 552a § 2 k.p.k. w brzmieniu obowiązującym w dacie powstania uprawnienia, a przed jego uchyleniem, przy braku przedawnienia tego roszczenia na podstawie art. 555 k.p.k., o ile spełnione zostaną warunki wynikające z art. 3 k.c. W naprowadzonym wyżej układzie procesowym wnioskodawca byłby uprawniony do dochodzenia swego żądania na gruncie przepisów Kodeksu postępowania karnego (przed sądem karnym), gdyby do dnia 14 kwietnia 2016 r. zainicjował postępowanie odszkodowawcze złożeniem w tym trybie odpowiedniego wniosku, w przeciwnym razie jego uprawnienie winno być realizowane na drodze cywilnej. Uchylenie ustawowe jednej z zasad odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa wyrażonej w Rozdziale 58 k.p.k. w dacie złożenia wniosku i następnie wyrokowania przez Sąd Okręgowy np. zaprzestania obowiązywania przepisu art. 552a § 2 k.p.k. wobec jego uchylecia z dniem 15 kwietnia 2016 r., jakkolwiek uniemożliwia dochodzenie żądania na drodze postępowania karnego (art. 20 Ustawy z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw), to nie wyklucza tego na drodze cywilnej, o ile materialnoprawnie nie wyłączy tego zasada wyrażona w przepisie art. 3 k.c. Tym samym za błędne uznać należy w powyższej sytuacji oddalenie wyrokiem wniosku, a stan taki oceniać trzeba w oparciu o stosowaną odpowiednio na podstawie art. 558 k.p.k. treść przepisu art. 355 § 1 k.p.c., wyrażającego podstawę umorzenia postępowania objętą inną przyczyną związaną z niedopuszczalnością wydania wyroku przed sądem karnym, które to rozstrzygnięcie nie tworząc powagi rzeczy osądzonej, umożliwi wnioskodawcy popieranie swego żądania skierowanego przeciwko Skarbowi Państwa na drodze cywilnej⁶⁹.

⁶⁸ Uchwała siedmiu sędziów SN z dnia 30 września 1998 r., I KZP 14/98, OSNKW 1998, nr 9–10, poz. 42 z glosą aprobującą Z. Gostyńskiego, „Państwo i Prawo” 1999, nr 4, s. 112–115.

⁶⁹ Wyrok SA w Katowicach z dnia 23 lutego 2017 r., II AKa 7/17, LEX nr 2363057.

Ustosunkowując się do tego zagadnienia, Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 31 marca 2021 r., I KZP 8/20 (OSNK 2021, nr 4, poz. 16), słusznie uznał, że: **Użyty w art. 25 ust. 3 zwrot „toczą się do ich zakończenia według przepisów dotychczasowych”, odnośnie do postępowania uregulowanego w rozdziale 58 k.p.k., nie obejmuje przepisów mających charakter materialnoprawny.** Pogląd ten został aprobowany w doktrynie⁷⁰.

Rację ma Sąd Najwyższy, że nie stosuje się art. 4 § 1 k.k. do dochodzenia roszczeń z rozdziału 58 k.p.k., gdyż chodzi o roszczenia cywilnoprawne, których dotyczą przepisy prawa cywilnego⁷¹. Kwestia ta została uregulowana w art. 3 k.c., który stanowi, że: „Ustawa nie ma mocy wstecznej, chyba że to wynika z jej brzmienia lub celu”. Jak wskazuje się w orzecznictwie:

Omawiana zasada powoduje, że do zdarzeń prawnych stosuje się te przepisy prawa, które obowiązują w chwili ich zaistnienia. Natomiast nowelizacje przepisów prawa, które miały miejsce już po zaistnieniu określonych zdarzeń, nie powinny oddziaływać na ich ocenę prawną. Wskazuje się przy tym, że wyjątki od zasady niedziałania prawa wstecz są możliwe jedynie w tych przypadkach, gdy nowelizacja wprost to przewiduje lub gdy jednoznacznie wynika to z jej celu. Jednocześnie nowe prawo nie może prowadzić do formułowania odmiennych ocen prawnych tych zdarzeń, niż wynikające z treści przepisów prawa obowiązujących w czasie ich zajścia. Wymaga tego ochrona bezpieczeństwa prawnego oraz zaufania podmiotów prawa do państwa, co m.in. nakazuje, aby ustalone już prawa i obowiązki tych podmiotów nie ulegały zmianom, zwłaszcza zmianom niekorzystnym⁷².

Wykluczone jest zatem zastosowanie art. 4 § 1 k.k. do zasad ponoszenia odpowiedzialności odszkodowawczej przez Skarb Państwa na podstawie przepisów wyartykułowanych w rozdziale 58 k.p.k. Nie chodzi bowiem o orzekanie w przedmiocie odpowiedzialności karnej.

⁷⁰ D. Świecki, w: D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, t. II, LEX/el. 2022, teza 4 do art. 552. Opublikowano: LEX/el. 2022.

⁷¹ Uchwała SN z dnia 16 czerwca 1977 r., VII KZP 5/77, OSNKW 1977, nr 7–8, poz. 69; uchwała SN z dnia 28 października 1993 r., I KZP 21/93, OSNKW 1993, nr 11–12, poz. 67 z głosem aprobującym B. Bładowskiego, OSP 1995, nr 1, poz. 10; uchwała SN z dnia 19 lutego 1997 r., I KZP 38/96, OSNKW 1997, nr 3–4, poz. 18 z uwagami aprobującymi R.A. Stefańskiego, *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 1997 rok*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1998, nr 3–4, s. 162; uchwała SN z dnia 23 maja 2006 r., I KZP 5/06, OSNKW 2006, nr 6, poz. 55 z uwagami aprobującymi R.A. Stefańskiego, *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2006 r.*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2007, nr 2, s. 113–118; J. Waszczyński, *Odszkodowanie za niesłuszne skazanie i bezzasadne aresztowanie w polskim procesie karnym*, Warszawa 1967, s. 77 i 110–111.

⁷² Wyrok SA w Białymstoku z dnia 2 września 2019 r., I ACa 276/19, LEX nr 2726789.

USTAWA Z DNIA 8 GRUDNIA 2017 R. O SĄDZIE NAJWYŻSZYM
(DZ.U. Z 2021 R., POZ. 1904 ZE ZM.)

8. PRZEDSTAWIENIE PRZEZ SKŁAD SĄDU NAJWYŻSZEGO ZAGADNIENIA
PRAWNEGO DO ROZSTRZYGNIĘCIA SKŁADOWI SIĘDMIU SĘDZIÓW
TEGO SĄDU (ART. 82 § 1)

W wypadku gdy Sąd Najwyższy, rozpoznając kasację lub inny środek odwoławczy, poweźmie poważne wątpliwości co do wykładni przepisów prawa będących podstawą wydanego rozstrzygnięcia – w myśl art. 82 § 1 Ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym⁷³ – może odroczyć rozpoznanie sprawy i przedstawić zagadnienie prawne do rozstrzygnięcia składowi siedmiu sędziów tego sądu. Chodzi o zagadnienia prawne pojawiające się przy rozpoznawaniu określonej sprawy w związku z poważnymi wątpliwościami odnośnie do wykładni przepisów mających w niej zastosowanie, a tym samym ich rozstrzygnięcie musi mieć znaczenie dla wydania w niej orzeczenia⁷⁴.

Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 25 lutego 2021 r., I KZP 5/20 (OSNK 2021, nr 5, poz. 20), zasadnie wskazał, że może być w tym trybie przedstawione zagadnienie prawne do rozstrzygnięcia, jeżeli **zawarta w przepisie norma może mieć różny, w zależności od przyjętych kryteriów wykładniczych, zakres zastosowania, a wątpliwości w tej mierze nie znajdują jednoznacznej odpowiedzi tak w orzecznictwie, jak i w doktrynie, i wreszcie, że od wyjaśnienia sygnalizowanego zagadnienia prawnego zależeć będzie „ostateczny wynik postępowania kasacyjnego”**.

9. PRZEDSTAWIENIE ZAGADNIENIA PRAWNEGO DO ROZSTRZYGNIĘCIA
SKŁADOWI SIĘDMIU SĘDZIÓW TEGO SĄDU W CELU ZAPEWNIENIA JED-
NOLITOŚCI ORZECZNICTWA (ART. 83 § 1)

W myśl art. 83 § 1u o SN w wypadku gdy w orzecznictwie sądów powszechnych, sądów wojskowych lub Sądu Najwyższego ujawnią się rozbieżności w wykładni przepisów prawa będących podstawą ich orzekania, Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego lub Prezes Sądu Najwyższego mogą, w celu zapewnienia jednolitości orzecznictwa, przedstawić wniosek o rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego Sądowi Najwyższemu w składzie siedmiu sędziów lub innym odpowiednim składzie. Chodzi o możliwość wystąpienia, przez wskazane tam podmioty, z tzw. abstrakcyjnym zagadnieniem prawnym powstałym na tle rozbieżności w wykładni prawa przez sądy⁷⁵.

Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 9 listopada 2021 r., I KZP 6/21 (OSNK 2022, nr 1, poz. 2), trafnie przyjął, że: **Podstawową przesłanką wniosku, o jakim mowa w art. 83 § 1 Ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym, nie jest sama rozbieżność w orzecznictwie, a zwłaszcza rozbieżność**

⁷³ Dz.U. z 2021 r., poz. 1904 ze zm.

⁷⁴ Postanowienie SN z dnia 26 maja 2020 r., I KZP 14/19, OSNKW 2020, nr 6, poz. 18; postanowienie SN z dnia 15 października 2019 r., I KZP 4/19, LEX nr 2727471.

⁷⁵ Postanowienie SN z dnia 15 października 2019 r., I KZP 4/19, LEX nr 2727471.

wynikająca z odmiennego stosowania prawa, lecz rozbieżność w wykładni prawa. Rozstrzygnięcie rozbieżności w wykładni prawa nie jest dokonywane w tym trybie w związku z konkretną sprawą, lecz *in abstracto*, a ma służyć zapewnieniu jednolitości orzecznictwa sądowego. Dlatego przyjmuje się, że jednolita wykładnia określonej instytucji prawnej dokonywana przez sądy uniemożliwia skorzystanie z tego instrumentu⁷⁶.

BIBLIOGRAFIA

- Balwicka-Szczyrba M., w: M. Balwicka-Szczyrba, A. Sylwestrzak (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2022.
- Bednarek M., *Mienie: komentarz do art. 44–553 Kodeksu cywilnego*, Kraków 1997.
- Bładowski B., *Glosa do uchwały SN z dnia 28 października 1993 r., I KZP 21/93*, OSP 1995, nr 1.
- Boratyńska K.T., Chojniak Ł., Jasiński W., *Postępowanie karne*, Warszawa 2012.
- Boratyńska K.T., Czarnecki P., w: A. Sakowicz (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2020.
- Choduń A., Zieliński M., w: P. Hofmański (red.), *System Prawa Karnego Procesowego. Zagadnienia ogólne*, t. I, cz. 2, Warszawa 2013.
- Cieślak M., *Zagadnienia dowodowe w procesie karnym*, Kraków 1955.
- Cieślak M., Doda Z., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego (I półrocze 1977 r.)*, „Palestra” 1978, nr 1.
- Dąbkiewicz K., *Glosa do postanowienia SA we Wrocławiu z dnia 1 czerwca 2011 r.*, II AKz 214/11, OSP 2012, nr 12.
- Duży J., *Glosa do uchwały SN z dnia 13 października 2021 r.*, I KZP 1/21, „Prokuratura i Prawo” 2022, nr 4.
- Eichstaedt K., w: D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, t. I, LEX/el. 2022.
- Eichstaedt K., w: D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, t. II, LEX/el. 2022.
- Gniewek E., *Prawo rzeczowe*, Warszawa 2014.
- Grajewski J., Steinborn S., w: L.K. Paprzycki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 425–673*, t. II, Warszawa 2013.
- Gruza E., Goc M., Moszczyński J., *Kryminalistyka czyli o współczesnych metodach dochodzenia przestępstw*, Warszawa 2020.
- Gerecka-Żołyńska A., w: P. Wiliński (red.), *Polski proces karny*, Warszawa 2020.
- Gaberle A., *Leksykon polskiej procedury karnej*, Gdańsk 2004.
- Gardocka T., Jagiełło D., *Glosa do uchwały składu 7 sędziów z dnia 25 lutego 2021 r.*, I KZP 5/20, „Państwo i Prawo” 2022, nr 7.
- Gostyński Z., *Glosa do uchwały 7 sędziów SN z dnia 30 września 1998 r.*, I KZP 14/98, „Państwo i Prawo” 1999, nr 4.
- Gruszecka D., w: J. Skorupka (red.), *Proces karny*, Warszawa 2017.
- Grzegorzczak T., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Artykuły 1–467*, t. I, Warszawa 2014.

⁷⁶ Tak też w postanowieniu składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 2005 r., I KZP 33/04, OSNwSK 2005, poz. 438; uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 21 czerwca 2005 r., I KZP 24/05, OSNKW 2005, nr 10, poz. 89.

- Horoszowski P., *Nazwa i pojęcie „dowodu” w teorii i praktyce prawa sądowego*, „Państwo i Prawo” 1956, nr 10.
- Ignatowicz J., *Prawo rzeczowe*, Warszawa 1994.
- Kalinowski S., *Polski proces karny w zarysie*, Warszawa 1981.
- Karnat J., *Blokada na rachunku bankowym w związku z podejrzeniem wykorzystania działalności banku do gromadzenia środków związanych z przestępstwem innym niż pranie pieniędzy albo finansowanie terroryzmu w praktyce prokuratorskiej*, „Prokuratura i Prawo” 2016, nr 6.
- Kasiński J., w: Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Orzecznictwo*, Warszawa 2022.
- Katner W.J., w: P. Książak, M. Pyziak-Szafnicka (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. Część ogólna*, Warszawa 2014.
- Kaźmierczyk A., w: M. Fras, M. Habdas (red.), *Kodeks cywilny. Część ogólna (art. 1–125). Komentarz*, t. I, Warszawa 2018.
- Klejnowska M., w: G. Artymiak, M. Rogalski (red.), *Proces karny. Część ogólna*, Warszawa 2012.
- Kmiecik R., w: R. Kmiecik, E. Skrętowicz, *Proces karny. Część ogólna*, Warszawa 2006.
- Kmiecik R., *Glosa do postanowienia SN z dnia 22 marca 2000 r., V KZ 23/00, OSP 2001, nr 2.*
- Kmiecik R., *Rzeczy, ślady i dokumenty jako przedmiot postanowienia prokuratora „co do dowodów rzeczowych” (art. 323 § 1 k.p.k.)*, „Prokuratura i Prawo” 2022, nr 7–8.
- Kociucki L., w: B. Bajor, J.M. Kondek, K. Królikowska, *Prawo bankowe. Komentarz do przepisów cywilnoprawnych*, Warszawa 2020.
- Kulesza C., w: K. Dudka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2020.
- Kurowski M., *Glosa do w uchwały SN z dnia 13 października 2021 r., I KZP 1/21, „Prokuratura i Prawo” 2022, nr 2.*
- Leksykon finansowo-bankowy*, W. Jaworski (red.), Warszawa 1991.
- Marszał K., *Proces karny. Zagadnienia ogólne*, Katowice 2008.
- Matras J., w: K. Dudka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2020.
- Michna M., *Bitcoin jako przedmiot stosunków cywilnoprawnych*, Warszawa 2018.
- Mikulski M., Pietrzyk T., *Dowody rzeczowe w praktyce prokuratorskiej – wybrane zagadnienia, „Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury” 2012, z. 1, nr 1.*
- Olszewski A., *Konstrukcja prawna umowy sprzedaży wirtualnych przedmiotów w świetle prawa polskiego, „Transformacje Prawa Prywatnego” 2011, nr 4.*
- Paluszkiewicz H., w: K. Dudka, H. Paluszkiewicz, *Postępowanie karne*, Warszawa 2021.
- Pawlak W., w: J. Gudowski (red.), *Kodeks cywilny. Część ogólna (art. 1–55(4)). Komentarz*, t. I, cz. 1, Warszawa 2021.
- Petrys A., *Bitcoin – współczesna alternatywa wobec pieniądza fiducyjnego w aspekcie prawno-karnym, „Palestra” 2021, nr 9.*
- Piętka H., *Wstęp na nauki prawa*, Warszawa 1947.
- Ponikowski R., *Zagrodnik J.*, w: J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2020.
- Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, H. Zgólkowa (red.), t. 33, Poznań 2001.
- Pratkowiecki P., *Zaskarżanie orzeczeń sądu odwoławczego w sprawach karnych, „Przegląd Sądowy” 2003, nr 2.*
- Prusak F., *Komentarz do kodeksu postępowania karnego*, t. 1, Warszawa 1999.
- Nowicki K., w: M. Klejnowska (red.), *Systemu Prawa Karnego Procesowego. Koszty procesu w sprawach karnych*, t. XVIII, Warszawa 2018.
- Skorupka J., w: J. Skorupka (red.), *System Prawa Karnego Procesowego. Dowody*, t. VIII, cz. 1, Warszawa 2019.
- Stachowiak S., Wiliński P., w: P. Wiliński (red.), *Polski proces karny*, Warszawa 2020.
- Stefański R.A., w: R.A. Stefański, S. Zabłocki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 1–166*, t. I, Warszawa 2017.

- Stefański R.A., w: R.A. Stefański, S. Zabłocki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 297–424*, t. III, Warszawa 2021.
- Stefański R.A., w: Z. Kwiatkowski (red.), *System Prawa Karnego Procesowego. Sądy i inne organy postępowania karnego*, t. V, Warszawa 2015.
- Stefański R.A., *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 1997 rok*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1998, nr 3–4.
- Stefański R.A., *Przegląd uchwał Izby Karnej oraz Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2002 r.*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2002, nr 2.
- Stefański R.A., *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2006 r.*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2007, nr 2.
- Stefański R.A., *Metodyka pracy prokuratora w sprawach karnych*, Warszawa 2017.
- Stefański R.A., *Terminy tymczasowego aresztowania w sprawach, w których przejęto ściganie lub nastąpiła ekstradycja*, „Prokuratura i Prawo” 1995, nr 11–12.
- Szołucha S., w: J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2020.
- Śliwiński S., *Polski proces karny przed sądem powszechnym. Zasady ogólne*, Warszawa 1948.
- Świecki D., w: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, D. Świecki (red.), t. I, Warszawa 2020.
- Świecki D., w: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, D. Świecki (red.), t. II, LEX/el. 2022.
- Świecki D., *Czynności procesowe obrońcy i pełnomocnika w sprawach karnych*, Warszawa 2018.
- Taracha A., *Dokument jako dowód rzeczowy*, w: *Nauka wobec prawdy sądowej. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Dądzisława Kegla*, R. Jaworski, M. Szostak (red.), Wrocław 2005.
- Waltoś S., Hofmański P., *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2020.
- Waszczyński J., *Odszkodowanie za niesłuszne skazanie i bezzasadne aresztowanie w polskim procesie karnym*, Warszawa 1967.
- Ważny A., w: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, A. Sakowicz (red.), Warszawa 2020.
- Wierczyński G., *Redagowanie i ogłaszanie aktów normatywnych. Komentarz*, Warszawa 2016.
- Zabłocki S., w: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 425–467*, R.A. Stefański, S. Zabłocki (red.), t. IV, Warszawa 2021.
- Zabłocki S., *O niektórych zmianach wprowadzonych przez nowy Kodeks postępowania karnego w zakresie postępowania odwoławczego*, „Przegląd Sądowy” 1997, nr 11–12.
- Zacharzewski K., *Bitcoin jako przedmiot stosunków prawa prywatnego*, „Monitor Prawniczy” 2014, nr 21.
- Zacharzewski K., *Obrót walutami cyfrowymi w reżimie obrotu instrumentami finansowymi*, „Przegląd Sądowy” 2017, nr 11–12.
- Zacharzewski K., *Praktyczne znaczenie bitcoina na wybranych obszarach prawa prywatnego*, „Monitor Prawniczy” 2015, nr 4.
- Zgryzek K., w: *Proces karny*, J. Zagrodnik (red.), Warszawa 2019.
- Zieliński M., *Wykładnia prawa. Zasady, reguły, wskazówki*, Warszawa 2010.
- Zabiński Z., *Umowa rachunku bankowego*, Warszawa 1967.

PRZEGLĄD UCHWAŁ IZBY KARNEJ SĄDU NAJWYŻSZEGO W ZAKRESIE PRAWA KARNEGO PROCESOWEGO ZA 2021 ROK

Streszczenie

Artykuł ma charakter naukowo-badawczy, a jego przedmiotem jest analiza uchwał i postanowień Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego wydanych w 2021 r., w wyniku rozpatrzenia tzw. pytań prawnych. Przedmiotem rozważań są takie zagadnienia jak: nieobecność prokuratora na rozprawie głównej a skazanie na niej bez przeprowadzenia postępowania dowodowego (art. 387 § 2 k.p.k.), zażalenie na postanowienie sądu odwoławczego o uchyleniu środka zapobiegawczego (art. 426 § 2 k.p.k.), przesłanki rozstrzygnięcia przez sąd najwyższy zagadnień prawnych (art. 441 § 1 k.p.k.), odszkodowanie za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie (art. 552 § 4 k.p.k.), zwrot kosztów ustanowienia obrońcy (art. 632 pkt 2 k.p.k.), środki na rachunku bankowym jako dowód rzeczowy (art. 86 ust. 13 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, art. 106a ustawy prawo bankowe), toczenie się postępowania według przepisów dotychczasowych (art. 25 ust. 3 Ustawy z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw), przedstawienie Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnień prawnych (art. 82 § 1 i art. 83 § 1 ustawy o Sądzie Najwyższym). Podstawowym celem naukowym była ocena zasadności dokonanych przez ten organ interpretacji przepisów regulujących zagadnienia prawne poddane Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia.

Główną tezą badawczą było wykazanie, że tzw. instytucja pytań prawnych kierowanych do Sądu Najwyższego spełnia ważną rolę w zapewnieniu jednolitości orzecznictwa sądów powszechnych i wojskowych, gdyż argumentacja stanowiska tego organu jest pogłębiona. Wyniki badania mają oryginalny charakter, ponieważ rozwijają twórczo interpretację zawartą w analizowanych rozstrzygnięciach. Badania mają przede wszystkim zasięg krajowy. Artykuł ma istotne znaczenie dla nauki – zawiera pogłębioną analizę dogmatyczną oraz duży ładunek myśli teoretycznej, a także jest przydatny dla praktyki, wzbogacając argumentację Sądu Najwyższego lub przytaczając okoliczności uzasadniające poglądy odmienne.

Słowa kluczowe: dowód rzeczowy, koszty obrońcy, nieobecność prokuratora na rozprawie, sąd odwoławczy, środek zapobiegawczy, środki na rachunku bankowym, zagadnienie prawne, zażalenie

REVIEW OF THE RESOLUTIONS OF THE SUPREME COURT CRIMINAL CHAMBER CONCERNING SUBSTANTIVE AND PROCEDURAL CRIMINAL LAW IN 2021

Summary

The article is of a scientific and research nature, and its subject is an analysis of the resolutions and decisions of the Supreme Court Criminal Chamber in the field of procedural criminal law issued in 2021, as a result of the examination of the so-called legal questions. The subject of the considerations are: the absence of a public prosecutor at the main hearing and his conviction without taking evidence proceedings (Article 387 § 2 of the CCP), a complaint against the decision of the appellate court to revoke a preventive measure (Article 426 § 2 of the CCP), the conditions for deciding by the highest court of legal issues (Article 441 § 1 of the CCP), compensation

for undoubtedly unjustified temporary arrest or detention (Article 552 § 4 of the CCP), reimbursement of the costs of appointing a defense attorney (Article 632 (2) of the CCP), funds in a bank account as material evidence (Article 86 (13) of the Act on Counteracting Money Laundering and Terrorism Financing, Article 106a of the Banking Act), proceedings under the existing provisions (Article 25 (3) of the Act of 11 March 2016 amending the Act – the Code of Criminal Procedure and certain other acts), presentation to the Supreme Court to resolve legal issues (Article 82 § 1 and Article 83 § 1 of the Act on the Court of above).

The research basically aims to evaluate the legitimacy of this body's interpretation of the regulations covering the legal issues referred to the Supreme Court for resolution. The main research theses consist in showing that the so-called legal questions referred to the Supreme Court play an important role in ensuring the uniformity of common and military courts' judgements because the body's stand is based on in-depth reasoning. The research findings are original in nature as they creatively develop the interpretation contained in the resolutions analysed. The range of the research is mainly national. The article is especially important for science because it contains a deepened dogmatic analysis and a big load of theoretical thought as well as it is practically useful as it enriches the Supreme Court's arguments or refers to circumstances justifying different opinions.

Keywords: material evidence, defense lawyer costs, absence of a public prosecutor at the hearing, court of appeal, preventive measure, funds in a bank account, legal issue, complaint

Cytuj jako:

Stefański R.A., *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2021 rok*, „Ius Novum” 2022 (16) nr 4, s. 90–115. DOI: 10.26399/iusnovum.v16.4.2022.39/r.a.stefanski

Cite as:

Stefański R.A. (2022), 'Review of the resolutions of the Supreme Court Criminal Chamber concerning substantive and procedural criminal law in 2021', *Ius Novum* (Vol. 16) 4, 90–115. DOI: 10.26399/iusnovum.v16.4.2022.39/r.a.stefanski